

Анотація досвіду роботи
«Національно-патріотичне виховання засобами гурткової діяльності
туристсько-краєзнавчого спрямування»
керівника гуртка ПНЗ «ЗЦКВПВ «Школа джур»
Остапової Тетяни Валентинівни

В Позашкільному навчальному закладі «Запорізький центр козацького військово-патріотичного виховання «Школа джур» працюю на посаді керівника гуртка «Основи туристської підготовки» з 2002 року. Від початку роботи пріоритетним напрямком обрала національно-патріотичне виховання дітей засобами туристсько-краєзнавчої гурткової роботи і систематизувала напрацювання в цій сфері у власний педагогічний досвід.

Актуальність цієї теми зумовлена основоположними документами про освіту, позашкільну освіту України, Концепцією національно-патріотичного виховання дітей та молоді, Національною стратегією сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні.

Процеси модернізації національної системи освіти і виховання, спричинені насамперед соціально-економічними змінами, входженням України в європейський та світовий освітній простір, актуалізували потребу переосмислення таких основних елементів, як мета і завдання, зміст освіти, форми, методи та засоби здійснення. На першому етапі модернізації цієї унікальної системи освіти державою визначається найголовнішим становлення громадянина України, патріота своєї країни, готового самовіддано розбудувати її як суверенну, незалежну, демократичну, правову і соціальну державу, здатного виявляти національну гідність, орієнтуватися у своїх обов'язках і правах, сприяти громадянському миру і злагоді у суспільстві.

Ідея патріотизму і є тим самим стрижнем, навколо якого повинна формуватися свідома, активна патріотична позиція громадян, яка буде забезпечувати і визначати їх готовність до активних дій на користь Батьківщини. Успішна розбудова України, як держави, ґрунтується у вихованні в майбутніх громадян духовних, морально-етичних цінностей, любові до своєї країни. Саме тому постала необхідність пошуку орієнтирів для сучасного виховання на основах національної духовності і самосвідомості, надбаних віками, що мають позачасове значення: духовність, державність, патріотизм, соборність, милосердя, благодійність, цілеспрямованість, соціальний розвиток, відповідальність тощо.

Заняття туризмом чи не найкраще відповідають цим запитам сучасності. Туризм та краєзнавство – це діючі засоби освітнього та виховного процесу. При зацікавленому, вдумливому, неформальному підході дитячий туризм і краєзнавство стають важливими факторами ідейно-політичного, патріотичного, інтернаціонального, трудового виховання дітей та підлітків, розвивають патріотичні почуття і переконання, привчають до творчої діяльності, формують практичні та інтелектуальні вміння, допомагають у виборі професії. Краєзнавча діяльність знайомить вихованців із минулими та сучасними історичними подіями, які відбувалися в нашому регіоні, з власним родоводом,

історією назв вулиць, річок, балок і т.ін., певними етнографічними предметами, атрибутами, унікальними та типовими природними ландшафтами і об'єктами. Все це спонукає до пошукової діяльності, сприяє бережливому ставленню до історичних пам'яток матеріальної культури, природи, становить фундамент для формування патріотичних почуттів. Краєзнавство надає унікальну можливість для всебічного вивчення своєї маленької батьківщини, зокрема природи, господарства, історії рідного краю з пізнавальною, науковою, виховною й практичною метою. Вихованці туристсько-краєзнавчого гуртка, окрім занять по навчальній програмі, займаються пошуковою, дослідницькою діяльністю, беруть участь у міських, обласних та всеукраїнських заходах. Це – різноманітні багатоаспектні туристсько-краєзнавчі заходи: краєзнавчі конференції, тури, зльоти, походи, польові експедиції, туристсько-краєзнавчі змагання, навчально-тренувальні збори, Рух учнівської молоді України «Моя земля – земля моїх батьків».

Одним із напрямків моєї роботи по патріотичному вихованню гуртківців є формування у дітей природоохоронного менталітету, підвищення рівня їх екологічної освіти та культури, вироблення навичок взаємодії з природою. Виховання екологічно свідомої особистості відбувається через організацію цікавих природоохоронних справ, екологічних акцій, які дозволяють дітям усвідомити себе частинкою світу, в якому ми живемо. Досвід виховання дітей через спілкування з природою є унікальним та ефективним засобом впливу на становлення світогляду та системи цінностей підростаючого покоління. На заняттях гуртка діти навчаються мислити, бачити навколишній світ, і не тільки сприймати красу, але й створювати її.

Беручи участь в дослідженнях проблем довкілля, здійснюючи туристичні походи, вивчаючи природний світ свого краю, проводячи спільні заходи щодо збереження навколишнього середовища, діти виховують у себе почуття відповідальності за оточуючий світ, привчаються до бережного і вдумливого ставлення до природи.

Вихованці гуртка «Основи туристської підготовки» завжди активні учасники природоохоронних акцій міста, щороку включалися в прибирання від сміття лісового масиву о. Хортиця (екологічна акція «Чиста Хортиця»), ділянки лісу Олександрівського лісництва поблизу нашого закладу (акція «Чисте місто»), садили дерева на Хортиці, в міському ботанічному саду (акція «Посади дерево»).

Екологічна та оздоровча робота в гуртку тісно взаємопов'язані. Щоб відчувати себе справжнім туристом, вихованці повинні багато чому навчитися: плавати, знати тактику і техніку походу, готувати їжу на багатті, виконувати правила пожежної безпеки та безпеки на воді і в лісі, дотримуватися вимог санітарії, вміти надавати долікарську допомогу, дбати про своє здоров'я та загартування.

Звичайно, найбільше діти люблять походи. Багатоденні, з виїздом в інші регіони країни, чи короткі пішохідні подорожі Хортицею або вулицями міста, вони дуже збагачують дітей емоційно, закріплюють дружні стосунки, є джерелом гарного настрою, дозволяють дітям відчути себе сильними,

спроможними на подолання будь-яких природних перешкод, викликають гордість за красу рідної землі.

Традиційними стали в гуртку пішохідна екскурсія по місту «Краса рідного міста», одноденні походи «Місцями козацької слави», «Стежками легендарної Хортиці», дводенні походи на Лису гору у Василівському районі, відвідування краєзнавчого музею, музею історії Запорозького козацтва, історико-культурного комплексу «Запорізька Січ» та музею природи при ЗНУ. Навесні цього року відбулася поїздка в Національний заповідник «Асканія-Нова», восени – в Національний дендрологічний парк «Софіївка» в м. Умань, влітку 2015 року вихованці гуртка взяли участь у п'ятиденному природоохоронному краєзнавчому рейді «Таврійська Січ» у замку Попова (м. Василівка). Під час цих туристсько-краєзнавчих заходів гуртківці насичувалися яскравими враженнями, збагачувалися новими знаннями, вчилися фотографувати та створювати слайд-презентації.

У жовтні 2017 року вихованці гуртка здійснили похід на місце розташування легендарної Кодацької фортеці в околиці м. Дніпро. Діти здійснили дослідження руїн фортеці, провели виміри залишків мурів, ознайомилися з історичними відомостями та картографічним матеріалом козацької доби. Результати цієї пошукової діяльності під керівництвом педагогів Остапової Т.В. та Чиженка Ю.А. вилилися у творчу роботу вихованців гуртка Бабенка Олександра та Кисельова Єгора «Кодацька фортеця», яка в обласному етапі Всеукраїнської експедиції учнівської та студентської молоді «Моя Батьківщина – Україна» отримала високу оцінку – II місце.

Гурток «Основи туристської підготовки», як складова частина освітнього процесу ПНЗ «Запорізький центр козацького військово-патріотичного виховання «Школа джур», виконуючи мету та завдання закладу за статутом, має свої специфічні особливості, що зумовило створення адаптованої програми гуртка.

Навчальна програма укладена на основі рекомендацій Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді та згідно з вимогами нормативних документів, що регламентують обсяг навантаження. Актуальність адаптованої програми полягає в тому, що навчальний матеріал підібрано у відповідності до вимог та напрямків діяльності ПНЗ «ЗЦКВПВ «Школа джур» і передбачає більш детальне ознайомлення з подіями козацької доби, із системою фізичного загартування запорозьких козаків, націлює на підготовку гуртківців до головного заходу «Школи джур» – козацького військово-патріотичного вишколу, а також до активної участі у змаганнях з техніки туризму та спортивного орієнтування. У 2012 році ця програма отримала I місце у II міському конкурсі навчальних програм практичного спрямування в межах конкурсу професійної майстерності «Джерело творчості». Наскрізний освітній компонент навчальної програми «Спеціальна вишкільна підготовка» надає змогу вихованцям туристичного гуртка більш якісно підготуватися до змагальних дисциплін козацького вишколу, сприяє формуванню необхідних життєвих компетентностей, набуттю специфічних

навичок, важливих під час туристсько-краєзнавчих подорожей та перебування в наметовому таборі на козацьких військово-патріотичних вишколах.

В процесі підготовки до вишколу в дітях виховується наполегливість, почуття відповідальності за свої вчинки, готовність до взаємовиручки та взаємодії, бажання удосконалювати свої фізичні та технічні якості. Вихованці гуртка неодноразово в напруженій боротьбі посідали призові місця як у загальнокомандному, так і в особистому заліках на козацьких військово-патріотичних вишколах (завойовували перші місця у змаганнях зі стрільби, основ долікарської допомоги, з історії України і козацтва, у творчих конкурсах «Візитка» та «Добре діло»). Кращі вихованці (Нікулін Максим, Проценко Валерія, Кисельов Єгор, Шевченко Ліза) входили до складу збірної команди, що брала участь в обласному етапі Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-спортивної патріотичної гри Українського козацтва «Сокіл» («Джура») у 2016, 2017, 2018 роках.

В гуртку добре налагоджена робота дитячого самоврядування, що сприяє розвитку лідерського потенціалу дітей, їх активної свідомої діяльності, формуванню згуртованого колективу. Лідерська група гуртка започаткувала традицію сімейного походу (у вересні 2016 року разом з мамами і татами, бабусями та дідусями ходили в похід на Томаківську січ, в травні 2017 – в Василівське лісництво, в жовтні 2018 – в мальовничу Канцеровську балку), стала організаторами благодійної допомоги для важкохворої учениці ЗЗБНВК №106, складанню посилки «Великодній кошик» для бійців АТО, цікавих гурткових заходів. У квітні 2017р. командир загону Кисельов Єгор та помічник командира Шевченко Ліза взяли участь у міському конкурсі «Квітневі дзвони», у листопаді 2018р. разом з керівником гуртка готували сценарій, проводили репетиції виховного заходу «Рости коса», організували загально-гурткову роботу – складання фотоальбому «Брати наші менші».

Особливо дитяче самоврядування проявляє себе під час багатоденних походів та триденних вишколів, де кожен учасник має свої «посади» та обов'язки відповідно до Статуту дитячого самоврядування Центру «Козацький гарт».

Формування національної свідомості, ментальності, духовного розвитку вихованців на засадах козацької педагогіки відбувається не тільки на заняттях гуртка, але й через такі форми роботи, як:

- «години спілкування» - у вересні цього року проведена зустріч з ветеранами АТО Віктором Перелигінім, Сергієм Глибченком та Максимом Дяченком, під час якої діти дізналися про сучасні прийоми та засоби надання домедичної допомоги бійцям, практикувалися у збиранні та розбиранні автомата;

- тематичні бесіди – «Дмитро Вишневецький – засновник І Запорозької Січі», «Державні символи України», «Права і свободи юних громадян» та ін.;

- різноманітні конкурси та народні свята – 15.11.2018р. відбувся виховний захід «Рости коса», який ознайомив вихованців «Школи джур» з українським обрядом «Закосячення»; ігрові програми «Козацькі розваги», «Джури-козаченьки» проводяться щорічно в канікулярні дні;

- ігри-подорожі – «Туристичний марафон «Запоріжжя моє кохане» (29.09.2018р.), «Подорожуємо запорізьким краєм» (28.09.2017р.), присвячені Дню туриста;

- інтелектуальна гра: «Людина в природі» (09.04.2017р.).

Ці заходи та урочисте посвячення в джури, козацькі військово-патріотичні вишколи є чудовим засобом пропаганди козацької народної педагогіки, виховання громадян-патріотів з високою національною свідомістю, гідних своєї Батьківщини і рідного народу, здатних примножувати народні звичаї і обряди.

Виховання у гуртківців – юних туристів – національної духовності, морально-етичних цінностей ґрунтується на «Заповідях джур», які мають стати для вихованців справжнім кодексом лицарської честі. Серед найголовніших із цих правил: любов до Батьківщини, рідної мови, віри та звичаїв свого народу, повага до історичної спадщини славного Запорозького козацтва, дбайливе ставлення до рідної природи, гартування свого характеру, волі і здоров'я.

З метою покращення свого педагогічного потенціалу я постійно займаюся самоосвітою, навчаюся на курсах підвищення кваліфікації, відвідую профільні навчання, семінари, майстер-класи, виступаю з доповідями на педагогічних, методичних радах закладу, представляю свій досвід роботи та надаю практичну допомогу колегам, даю відкриті заняття для молодих педагогів, проводжу виховні заходи. В березні 2017 року представила авторський майстер-клас з військово-патріотичного виховання в межах міського методичного модуля «Модуль позашкільної освіти. Школа професійного зростання для керівників гуртків «Від ідеї до успіху». В 2014 та 2015 роках надавала практичну допомогу керівнику гуртка Цибу С.О. у підготовці до друку двох його методичних посібників «Методичні рекомендації для розвитку уваги та пам'яті у дітей 6-річного віку» та «Взаємодія дошкільних, шкільних, позашкільних навчальних закладів і сім'ї – важлива складова розвитку сучасного освітнього простору», які він представляв на міській педагогічній виставці.

За 16 років педагогічної діяльності виховала нову зміну молодих педагогів, що прийшли на роботу до «Школи джур»: Остапову Єлизавету та Дем'янову Катерину, яким як наставник постійно надавала методичну та практичну допомогу.

Тісно співпрацюю з кафедрою фізичної культури і спорту ЗОШПО – кілька років поспіль брала участь у підготовці та проведенні обласних змагань «Козацькі розваги» на базі ЗНВК №106, також з обласною федерацією спортивного орієнтування – вихованці гуртка не тільки активні учасники змагань, але й неодноразово посідали призові місця. Плідна співпраця склалася з Благодійним фондом «Хорта», який взяв під опіку проведення змагань «Козацький гарт», де вихованці гуртка постійні активні учасники та помічники організаторів. Президент Благодійного фонду «Хорта» Д. Опілат в рамках доброчинності надав змогу гуртківцям відвідувати басейн та навчатися плаванню.

Багаторічні мої зусилля на ниві національно-патріотичного виховання дітей та молоді були відзначені такими нагородами:

- Грамота департаменту освіти і науки Запорізької обласної державної адміністрації за активну роботу з патріотичного виховання підростаючого покоління, підготовку рою – переможця обласного етапу Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура») від 23.04.2014 №0309;

- Грамота районної адміністрації Запорізької міської ради по Комунарському району за якісне виконання службових обов'язків та з нагоди відзначення професійного свята – Дня працівників освіти (жовтень 2018р.);

- Грамота територіального відділу освіти Комунарського району департаменту освіти і науки Запорізької міської ради за вагомий внесок у розвиток позашкільної освіти за підсумками 2016-2017 навчального року від 15.09.2017 №369/р.;

- Подяка Благодійного фонду «Хорта» за внесок у розвиток фізичної культури та спорту в Україні від 21.12.2014р.;

- Грамота департаменту освіти і науки, молоді та спорту Запорізької міської ради за плідну працю на ниві військово-патріотичного виховання молоді, розвитку та популяризації культури і традицій сучасного Запорізького козацтва та з нагоди 20-річчя заснування «Школи джур» (березень 2013р.);

- Грамота департаменту освіти і науки Запорізької міської ради за I місце у II міському конкурсі навчальних програм практичного спрямування для керівників позашкільних навчальних закладів в межах конкурсу професійної майстерності «Джерело творчості» від 29.11.2012 №666;

- Сертифікат про представлення авторського майстер-класу в межах методичного модуля «Модуль позашкільної освіти «Школа професійного зростання для керівників гуртків «Від ідеї до успіху» (березень 2017р.);

- Сертифікат учасника Обласних методичних об'єднань з природничого, гуманітарного та військово-патріотичного виховання «Актуальні тенденції освітньої діяльності з учнями в гуртках позашкільних закладів освіти» (28-30.11.2018р.);

- Сертифікат учасника екологічної конференції «Розвиток екологічної культури вихованців в природно-науковому освітньому процесі» (29.11.2013р.).